

Ladislav Špaček

MALÁ KNIHA ETIKETY PRO CELOU RODINU

Ladislav Špaček

Malá kniha etikety pro celou rodinu

Ladislav Špaček

MALÁ KNIHA ETIKETY PRO CELOU RODINU

EUROMEDIA GROUP

Copyright © Ladislav Špaček, 2025
Photos © Tomáš Škoda, 2017, 2025
Illustrations © Kristína Panská, 2017, 2025
ISBN 978-80-284-1036-0

*„Kde končí dobré mravy,
tam musí začínat zákony.“*

PÁR SLOV NA ÚVOD

Etiketa není abstraktní pojem z učených knih, ale autentická a všudypřítomná součást našich životů. Etiketa je životní styl. Vede nás k tomu, abychom kolem sebe šířili dobro, prospívali ostatním lidem kolem nás a vyhýbali se všemu, co by mohlo v našem okolí vzbuzovat odpor. Etiketa nejsou nablýskané salony s dlouhými róbami a fraky, etiketa je součást rodinného, pracovního i společenského života. Právě rodina je kolébkou etikety, tam se utvářejí první návyky, které nás ovšem provázejí celý život. Proto bychom měli právě v rodině dbát na dobré základy slušného chování.

Co je to vlastně slušnost? Zakladatel novodobé české etikety a první ceremoniář prezidenta Masaryka Jiří Guth-Jarkovský píše: „Slušnost je člověku vrozená, je to blahovolné a dobrotivé smýšlení člověka vždy hotového k jistým obětem a jistému sebezapření, jehož vyžaduje život společenský vůči spolubližním.“ Když si tato archaická slova přeložíme do současného jazyka, můžeme označit slušnost za prazáklad lidského chování, tedy to, čím nás vybaví do života naše rodina. I člověk, který nečetl žádnou knihu o etiketě, by měl umět pomoci slabšímu, vstát v tramvaji, když nastoupí stařenka nebo těhotná žena, měl by jít do Národního divadla v obleku. Slušnost je intuitivní, nevědomá.

Jak vidno, základy etikety každého člověka vznikají v rodině, odtud odcházíme do života s výbavou, kterou nám dali rodiče. Proto je *Malá kniha etikety pro celou rodinu* užitečnou pomůckou jak pro ty, kteří vychovávají své děti, tak pro ty, kteří pociťují, že rodinná výchova nestačila a leccos je nutné doplnit.

Jiří Guth-Jarkovský ovšem ještě pokračuje: „Slušnost je člověku vrozená, ale zdvořilosti se musíme učit.“ Je to vyšší stupeň poznání zásad a norem etikety. Výchova v rodině je začasť intuitivní a vychází z návyků, které jsme získali od rodičů a prarodičů. Hodí se všechny do moderní doby? Uměli naši rodiče všechno správně, tak abychom to mohli odpovědně učit své děti? *Malá kniha etikety pro celou rodinu* dává odpovědi na všechny tyto otázky.

ETIKETA V RODINĚ

*„Kdo bydlí u chromého,
naučí se kulhat.“*

Plútarchos z Chairóneie

RODINA DOMA

Společenská pravidla upravují vzájemné vztahy mezi lidmi, tedy i v rodině. Neplatí, že to, co veřejnost nevidí, není nijak regulováno a že za zdmi bytu se může dělat či říkat cokoli. Málokde jsou dospělí dětem takovým vzorem jako rodiče nebo starší sourozenci ve společné domácnosti. Ideální stav bývá v rodinách optimistických, veselých, šťastných, kde vládne laskavost a vyrovnanost. Ale ani tam, kde se nepodaří naplnit tento ideál šťastného manželství, nebudeme rezignovat na výchovu dětí ke správným návykům pro život ve společnosti.

Rodina měla od nepaměti jediný a velký úkol: výchovou připravovat dítě na život, vtisknout mu zásady vnímání světa, hierarchii hodnot, dobré způsoby, které by ho začlenily do lidské společnosti. V matce vidělo dítě boží milosrdenství, v otci boží spravedlnost. Rodiče se pro nás stávají na celý život modelem chování, vztahů mezi oběma pohlavími, řešení konfliktů, v rodině se dítě učí lásce k bližnímu. Vždy záleží na tom, v jaké vrstvě se rodina a dítě pohybují, ale všem úrovním společnosti jsou společné některé nepsané hodnoty, jež lidstvo vyznává: láska a přátelství jsou city, které formují náš vztah k lidem kolem nás, nečini jiným, co nechceš, aby oni činili tobě, cti ochranu slabších, dětí, starých a bezmocných, neubližuj jiným, pečuj o vztahy v rodině, v komunitě, ve které žiješ, ve státě, který pomáháš spravovat.

Začněme co nejdříve

Prvním důvodem, proč se chovat navzájem slušně a tolerantně, je samozřejmá úcta k lidem, především k těm nejbližším. Druhým důvodem je výchova dětí. Už v raném věku děti napodobují dospělé, a jakmile se ocitají ve společenství svých vrstevníků, používají

stejně modely jednání, jaké odezírají ve světě dospělých. Člověk začíná vnímat sociální prostředí už v útlém věku, a čím dříve si osvojí pravidla, jak se chovat a jak být ohleduplný k ostatním, tím lépe a rychleji se začlení do společnosti svých vrstevníků i dospělých. Rodiče by se k sobě měli chovat laskavě a s úctou. I několikrát za den by si měli poděkovat a požádat slůvkem „prosím tě“. Tím dávají svým dětem největší vklad do jejich budoucího manželského vztahu. Pokud vznikne běžný manželský konflikt, vždycky ho odehrajme mimo zrak a sluch dětí. Dítě chápe domov jako oázu bezpečí a lásky, a dokud nebude stát na vlastních nohou, neměli bychom mu tento jediný pevný bod brát.

Dítě by mělo z rodinné atmosféry vnímat vzájemný respekt všech členů rodiny navzájem a současně soudržnost a ochotu si pomáhat. Nesmíme zapomínat na to, že *dítě vnímá svět kolem sebe skrze emoce a pocity, všímá si úsměvů, tónu hlasu, pohledů, pohlazení, vycítí vztahy, jaké mezi dospělými panují*. Od malička vedeme dítě k samostatnému vyjadřování jeho názorů a nápadů, nasloucháme mu a vyžadujeme, aby stejně tak naslouchalo dítě nám. Čím větší podíl ve správném chování dítěte připadá na nápodobu a hru, tím menší je podíl příkazů.

U starších dětí respektujeme jejich nárok na samostatné jednání, pak za ně ovšem dítě musí nést i odpovědnost. Respektujeme přiměřené soukromí dospívajícího dítěte a stejně tak je vedeme k respektování teritoria každého člena rodiny. To se nevztahuje jen na příslušný pokoj nebo ložnici, ale i na obsah ledničky, na knihy, oblečení, holení nebo kosmetiku. Na vztahu k prarodičům vytváříme formy jednání se staršími, handicapovanými nebo jinak slabšími lidmi kolem sebe. Těžko budeme vyžadovat po dítěti na veřejnosti respekt k menšinovým etnikům, když doma slyší na jejich adresu posměšné poznámky.

Za zmínku stojí dřívější a dnešní pojetí soukromí a intimity. Ve středověku soukromí neexistovalo, je to výdobytek moderní doby. Králové ráno zahajovali den audiencí, přičemž seděli v křesle s noční mísou a bez ostychu ji používali. V mnoha kulturách musel po svatební noci ráno manžel ukázat prostěradlo se stopami krve, aby doložil, že jeho novomanželka byla do věčejška panna a že on se zhostil svého poslání uvést ji do stavu vdaných žen. Královny rodily za přítomnosti mnoha dvořanů, v jejich ložnicích se tísnily davy hodnostářů, kteří měli dosvědčit, zda novorozenec je chlapec, nebo děvče, což bylo v těch dobách podstatné kvůli zachování kontinuity vlády. V králově ložnici spal lokaj se šňůrkou na zápěstí spojenou se zápěstím vladaře, jehož život a zdraví byly důležitým státním zájmem. Nejen na královských dvorech, ale i v selských příbytcích spali všichni pohromadě, místa byl nedostatek a chlad vedl všechny členy domácnosti k tomu, aby se k sobě tisknuli. Dveře se nezamykaly, kdokoli mohl vstoupit dovnitř. Teprve zvýšení komfortu bydlení, které dovolilo oddělit kuchyň a ložnici, vedlo k soukromí rodičů. Dnešní uzavřené byty s více pokoji a ložnicemi jsou vynálezem až 19. století. Tehdy vznikl slogan „my home, my castle“, můj dům, můj hrad.

Stolování v rodině

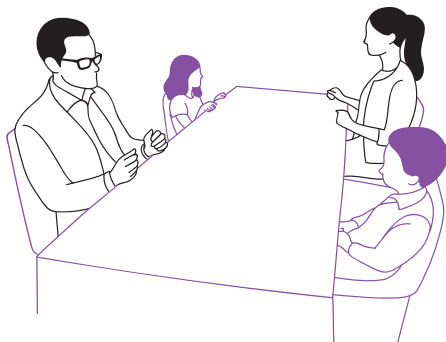
Kde jinde by se děti měly naučit stolovat než doma? Důležité je poznání, že společný oběd nebo večeře mají určité formální znaky, které prozrazují, že zahnat hlad není jediným cílem stolování. Vhodnou příležitostí je třeba společný oběd na oslavu narozenin nebo výročí svatby prarodičů. Zasedací pořádek doma nebude tak formální jako při banketu, rodiče mohou sedět jak naproti sobě, tak vedle sebe, jak jsou zvyklí. *Bude-li u stolu sedět babička a dědeček, bude*

jim náležet nejčestnější místo. To je vždy zády ke stěně s pohledem do prostoru nebo proti oknům. Rodiče pak sedí na straně u dveří do kuchyně (podle tradice, prý aby to měla hospodyně blízko). Rodiče však mohou sedět i naproti sobě a mít po pravici dědečka a babičku. Děti sedí na bočních stranách stolu.

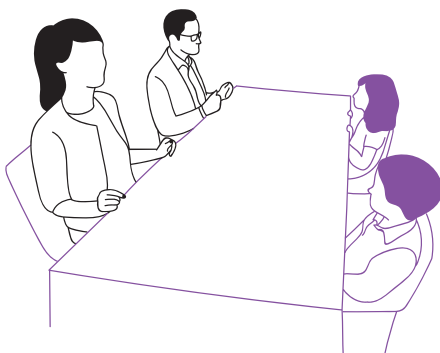
Využívejme domácího stolování k tomu, aby dítě získalo správné návyky co nejdříve, např. nesprávné držení příborů se odnaučuje obtížně. *Už děti předškolního věku by měly pochytit, že se jí u prostřeného stolu, příborem, z různých talířů, pije se ze sklenic, ne z láhve, že první začíná jíst maminka, že některé věci se u jídla nedělají, že neskáčíme do řeči, že pro slavnostní příležitosti máme jiné oblečení než pro volný čas anebo sport, že lidé starší požívají větší úcty než ostatní. Jakkoli nám to připadá samozřejmé, dítěti to vysvětlujeme a odůvodníme.*

Maminka, hostitelka, nalévá polévku nebo servíruje pokrm nejdříve tatínkovi a pak teprve dětem, které jsou společensky méně významné než dospělí. Jsou-li u stolu prarodiče, pak je pořadí: babička, dědeček, tatínek, dcera, syn a nakonec hostitelka, ta se obslouží jako poslední. Nikdo se ničeho nedotýká, všichni sedí a čekají, až budou mít naservírováno všichni. Pak maminka bere do ruky lžíci nebo příbor, všichni berou do ruky příbory a začínáme jíst. Stolování vždy zahajuje hostitelka, v případě rodiny je to maminka, i když je přítomna babička s dědečkem, ti jsou hlavní hosté. Maminka by si postup servírování měla připravit tak, aby odbíhala od stolu co nejméně a nerušila pohodu oběda.

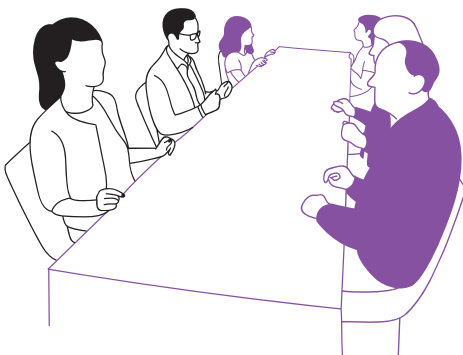
Používáme ubrousky, všechny druhy talířů, sklenice, dbáme, aby se nikdo neopíral lokty o stůl, aby nikdo neodcházel od stolu, když ještě sedí maminka. Vidlička se vkládá do úst ve vzpřímené poloze těla, ústa nepřibližujeme k vidličce, ale vidličku k ústům, nerozvalujeme se na židli, dívky sedí v první třetině židle, aby měly vzpřímenou polohu těla, při jídle si utíráme ústa ubrouskem, pijeme jen tehdy, když nemáme sousto v ústech, u jídla se nemlaská, polévka ani nápoje se

Zasedací pořádek při rodinném stolování má různé varianty, ty však vždy vycházejí z pravidla, že společensky významnější osoba sedí vpravo. Rodiče jsou významnější než děti, proto sedí po pravících dětí.

Rodiče sedí vedle sebe, děti také, naproti rodičům. Maminka sedí po pravici tatínka, dívka sedí po pravici chlapce. I z pouhého zasedacího pořádku děti vyrozumějí, že společensky významnější jsou dospělí a že ženy jsou společensky váženější než muži.

Přijdou-li na oběd prarodiče, mohou se páry posadit naproti sobě, ženy po pravících mužů, děti můžeme posadit doprostřed nebo na kraj stolu.

nesrkají, u stolu potlačujeme všechny projevy tělesných potřeb, nesmrkáme, nešťouráme se v nose.

U stolu hovoříme, protože jídlo je společenská příležitost ke konverzaci, nemluvíme ale s plnými ústy. Vynecháme to, co by mohlo vyvolat emoce nebo hádku, bavíme se o běžných událostech nebo známých, vymýšlíme dovolenou nebo dárek pro příbuzné. Nikdy neopomeneme pochválit jídlo a děti by se pak měly zapojit do úklidu nádobí, aby mamince umožnily věnovat se hostům.

Péče o oblečení

Děti vedeme od malička k péči o svoje svršky a boty. Dítě brzy pozná, že špinavé nebo zpocené tričko musí odložit do koše na špinavé prádlo, ne zpátky do skříně. Ve špinavých botách by ani malé dítě nemělo opustit byt. (Dříve bylo samozřejmostí, že děti čistily boty celé rodině.) *Ani doma, kde nás „nikdo“ nevidí, nebudeme chodit v roztrhaných kalhotách, vytaháných teplákách nebo rozpadlých bačkorách.* Ved'me děti k tomu, že člověk by měl být upravený vždy, sám

Při procházce s dětmi jdou rodiče uprostřed, jsou společensky významnější, žena vždy kráčí po pravici muže.

pro sebe, nejen když vychází na ulici. Neznamená to, že budeme doma chodit v saku, ale v praktickém oblečení pro volný čas – muž třeba v košili nebo tričku a džínách, žena v kalhotách a tričku nebo mikině. A ještě bychom neměli zapomínat na osobní hygienu. Vstíplí-li si dítě, že normální je sprchovat se dvakrát denně, bude mít ve společnosti výhodu. Dospěje-li do puberty, vedeme mladíka nebo dívku k používání deodorantů.

Rodina jde do společnosti

Jdeme-li společně na procházku, jdou rodiče (nebo prarodiče) uprostřed, matka po pravici otce, děti na krajích. V kině a v divadle by děti naopak měly sedět mezi rodiči, aby svými reakcemi nerušily sousedy. Nepodporujeme je v názoru, že do kina se chodíme najíst. Čím později na to přijdou, tím lépe. Návštěvu divadla by dítě mělo vnímat jako společenskou událost i oblečením. Vyloučíme džíny a sportovní boty, trička nebo mikiny, a i když chlapec ve školním věku nebude mít oblek, měl by na sobě mít něco, co ho bude připomínat, třeba tmavé kalhoty a bílou košili. Dívče může mít jak šaty, tak halenku se sukní.

V divadle nebo v kině by děti měly sedět uprostřed. Existují pro to hned dva důvody: u malých dětí rodiče lépe zajistí, aby nerušily ostatní diváky, a také je bezpečnější, aby děti seděly mezi svými rodiči než vedle cizích lidí.